

Ярмак І.А.

**Розвиток комунікативно-організаційних здібностей школярів у
вимірах випереджаючої освіти для сталого розвитку**

Анотація. Стаття присвячена аналізу проблеми розвитку комунікативно-організаційних здібностей особистості у період дорослішання. Доведено, що розвиток комунікативних здібностей є необхідною умовою успішної соціалізації. Автор наголошує, що застосування моделі випереджаючої освіти для сталого розвитку дозволяє наповнити систему навчально-виховного впливу особистісним змістом. У площині означеного проаналізовано особливості розвитку комунікативно-організаційних здібностей школярів підліткового віку. Зроблено висновок про необхідність цілеспрямованого супроводу даного процесу в умовах освіти сталого розвитку.

Ключові слова: освіта, сталий розвиток, комунікативні здібності, організаційні здібності, підлітковий вік.

И.А.Ярмак. Развитие коммуникативно-организаторских способностей школьников в измерениях опережающего образования для устойчивого развития

Аннотация. Статья посвящена анализу проблемы развития коммуникативно-организаторских способностей личности в период взросления. Доказано, что развитие коммуникативных способностей является необходимым условием успешной социализации. Автор отмечает, что применение модели опережающего образования для устойчивого развития позволяет наполнить систему учебно-воспитательного влияния личностным смыслом. В плоскости указанного проанализированы особенности развития коммуникативно-организаторских способностей школьников подросткового возраста. Сделан вывод о необходимости целенаправленного сопровождения данного процесса в условиях образования устойчивого развития.

Ключевые слова: образование, устойчивое развитие, коммуникативные способности, организаторские способности, подростковый возраст.

I.A. Yarmak. Development of communicative and organizing abilities of schoolchildren in the dimensions of advanced education for sustainable development

Abstract. The article is devoted to the analysis of the problem of the development of communicative and organizing abilities of the individual in the period of maturation. It is proved that the development of communication skills

is a prerequisite for successful socialization. The author notes that the application of the model of advanced education for sustainable development allows to fill the system of educational and educational influence with personal meaning. In the plane of this, the features of the development of the communicative and organizing abilities of adolescent schoolchildren are analyzed. The conclusion is made about the need for targeted support of this process in the context of sustainable development education.

Key words: education, sustainable development, communication abilities, organizational abilities, adolescence.

Постановка проблеми. В умовах несталого трансформаційного сьогодення великого значення набувають проблеми конгруентного особистісного розвитку суб'єктів життєтворення, і зокрема – у вимірах освітнього простору, зорієнтованого на сталий розвиток молоді.

Для України використання потенціалу освіти для сталого розвитку додатково актуалізується складною соціально-економічною та соціокультурною ситуацією; в сучасному суспільстві цінності сталого розвитку як основа смислотворчої константи життєдіяльності людей набуває особливої гостроти, оскільки і процеси соціалізації, і процеси організації життєвих виборів людини здійснюються у складних соціокультурних умовах. Проте система функціонування інформаційного суспільства, його розвиток, стабільність і перспективи тісно пов'язані із розвитком особистості взагалі і з урахуванням особливостей її комунікативної сфери. Нові реалії сучасного життя ставлять на порядок денний нагальну потребу впровадження сучасних світоглядних підходів, нових технологій – передусім у сферу освіти. В основу випереджаючої освіти для сталого розвитку покладено принципи екологічної етики, тобто моральних відносин людини із довкіллям, заснованих на сприйнятті соціального і природного середовища як морального партнера, рівноправності і рівноцінності всього живого.

Актуальність і значимість проблеми конструктивного розвитку комунікативно-організаційних здібностей особистості у період дорослішання в нових умовах буття обумовили специфіку даного емпіричного дослідження. Ми мали за мету вивчення особливостей виявлення комунікативно-організаційних здібностей як особистісного ресурсу особистісного розвитку школярів підліткового віку у системі випереджаючої освіти для сталого розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій з теми. Динамічне сьогодення ставить незмірно високі вимоги до особистісного розвитку підростаючого покоління. Головний зміст підліткового періоду становить перехід від дитинства до дорослості: всі сторони розвитку піддаються якісному перетворенню, виникають і формуються нові психологічні новоутворення

[4; 6]. Н.С.Лейтес відзначає, що у психологічному розвитку підлітків найчастіше сполучаються активність аналізуючої думки, схильність до міркування і особлива емоційність, вразливість. Таке поєднання рис «художнього» типу й ознак «мислительного» типу обумовлює неповторну своєрідність віку і, напевне, є передумовою різнобічного розвитку надалі [1, с.125].

Соціальне пізнання підлітків спрямоване на формування уявлень про інших, що тепер спирається на визначення схожості і відмінності між особистостями (психологічні порівняння). Спілкування із однолітками досягає максимальної інтенсивності; при виборі партнера по спілкуванню підлітками враховуються якості особистості та ділові властивості. Передумовою становлення форм і засобів взаємодії підлітка із оточенням є комунікативно-мовленнєвий розвиток, що віддзеркалює новоутворення емоційно-вольової, когнітивної, особистісної сфери дитини як суб'єкта спілкування [2; 6]. Т.О.Піроженко розрізняє такі чинники комунікативно-мовленнєвого розвитку особистості:

- актуалізація особистісних новоутворень: потреб, мотивів спілкування із дорослими і ровесниками, емпатійних якостей, що опосередковують комунікативну діяльність дитини в процесі її взаємодії з навколишнім світом;

- стиль взаємодії педагога із вихованцями. Усунення авторитарного стилю керівництва. Мовний розвиток сприяє зростанню самооцінки особистості. Ця позиція забезпечує не тільки гуманістичну спрямованість педагогічних дій, але й сприяє розв'язанню психологічних завдань мовного розвитку – формуванню комунікативних ознак (компетенцій), що виявляються у мовній поведінці;

- організація видів діяльності, що пов'язані із комунікацією і забезпечують своєчасний розвиток комунікативно-мовленнєвих досягнень особистості [2].

Аналіз психолого-педагогічної літератури [1; 2; 5; 6 та ін.] дозволяє стверджувати, що застосуванням окремого методу навчання чи навіть реалізацією певної технології з відомих та наявних нині повною мірою охопити формування усіх груп здібностей навряд чи можливо. Системний розвиток комунікативно-організаційних здібностей підлітків як інтегрованого результату навчання потребує цілеспрямованого супроводу даного процесу в умовах освіти сталого розвитку із застосуванням комплексу інтерактивних методів навчання у контексті діяльнісного підходу [3; 6].

Викладення основного матеріалу дослідження. З метою уточнення особливостей комунікативно-організаційних здібностей підлітків у системі випереджаючої освіти для сталого розвитку нами було виконане емпіричне дослідження. Вибірку склали учні (N=22) 8-х класів (віком 13

років) КЗШ I–II ступенів № 88. В якості діагностичного інструментарію була використана методика оцінки організаторських і комунікативних умінь та схильностей особистості КОС-1. Дана методика призначена для виявлення комунікативних і організаторських схильностей (КОС) особистості: уміння чітко і швидко встановлювати ділові і дружні контакти із людьми, прагнення розширювати контакти, брати участь у групових заходах, уміння впливати на людей, прагнення виявляти ініціативу тощо. Отримані результати представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Оцінка організаторських і комунікативних схильностей особистості підлітків (за методикою КОС-1)

Рівень вираження схильностей підлітків	Вибіркова сукупність (N=22) кількість учнів %
Організаторські здібності	
Низький рівень	59,1 % (13 осіб)
Середній рівень	27,3 % (6 осіб)
Високий рівень	13,6 % (3 особи)
Комунікативні здібності	
Низький рівень	50 % (11 осіб)
Середній рівень	31,8 % (7 осіб)
Високий рівень	18,2 % (4 особи)

Аналіз результатів дослідження дозволяє констатувати домінування кількості школярів із низьким (59,1% та 50%) та середнім (27,3% та 31,8%) рівнями виявлення організаційних та комунікативних здібностей. Співставлення отриманих даних свідчить, що у школярів із низьким та середнім рівнями виявлення КОС, організаторські схильності виявлені більше. Учні даної групи не прагнуть спілкування, їм більше імпонують усамітнені ігри, спілкування у Інтернет-мережі; зазнають труднощів у встановленні контактів з людьми, у незнайомій ситуації, важко переживають образи, уникають виступів перед широкою аудиторією й прийняття самостійних рішень. Підлітки цієї групи не можуть взяти на себе ініціативу й відповідальність за прийняті рішення, становлять «групу ризику», потребують корекційно-розвивальної роботи.

Підлітки із високим рівнем КОС (13,6% та 18,2%) відповідальні, сумлінні, можуть бути схильними до суперництва; здебільшого зорієнтовані на демократичний стиль керівництва. Однак більш високий (хоча й несуттєво) рівень виявлення комунікативних схильностей у респондентів даної групи свідчить про їхню спрямованість скоріше на спілкування, ніж на результат. Вони орієнтовані на соціальне схвалення, мають потребу в емоційній прихильності, що також потребує корекційно-розвивального впливу. Адже від рівня розвитку

комунікативно-організаційних здібностей підлітків залежить ефективність їхньої діяльності (у тому числі й навчальної).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Узагальнення результатів теоретичного і емпіричного дослідження дозволяє стверджувати, що оптимізація розвитку комунікативно-організаційних здібностей підлітків потребує цілеспрямованого психолого-педагогічного супроводу у вимірах гуманізації освіти для сталого розвитку.

Встановленню оптимальних моделей освітнього процесу сприятиме впровадження у практику навчання таких розвивальних прийомів [3, с.101] як прийоми профілактики і зняття блокуючих комунікативних афектів (комунікативної загальмованості, незручності, пригніченості, скутості, невпевненості при спілкуванні), надання комунікативної підтримки у ситуаціях діалогу [5; 6], ініціювання зустрічної навчально-пізнавальної активності у контексті випереджаючої освіти для сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. Лейтес Н. С. Умственные способности и возраст. Москва: Педагогика, 1971. 280 с.
2. Пироженко Т. А. Коммуникативно-речевое развитие ребенка: монография. Киев : Нора-принт, 2002. 310 с.
3. Нестерова О. В. Педагогическая психология в схемах, таблицах и опорных конспектах: учеб. пособие для вузов. Москва : Айрис-пресс, 2006. 112 с.
4. Токарева, Н. М., Шамне, А. В., Макаренко, Н. М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу : монографія. Кривий Ріг : ТОВ ВНП «Інтерсервіс», 2014. 312 с.
5. Токарева Н. М. Психологічні виміри діалогізації сучасного освітнього простору. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип.40. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. С. 373–384.
6. Токарева Н. Развитие коммуникативной компетентности личности подростка. *Scientific Papers of The Witelon State University of Applied Sciences in Legnica*. 2014. № 12 (3). С. 57–66.